

KAPITAŁ LUDZKI
 NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

 Projekt współfinansowany przez
 Unię Europejską w ramach
 Europejskiego Funduszu
 Społecznego

UNIA EUROPEJSKA
 EUROPEJSKI
 FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nazwa przedmiotu		Kod ECTS	
Literatura pozytywizmu		9.2.0381	
Nazwa jednostki prowadzącej przedmiot			
Zakład Historii Literatury Polskiej			
Studia			
wydział	kierunek	poziom	pierwszego stopnia
Wydział Filologiczny	Filologia polska	forma	stacjonarne
		moduł	dziennikarstwo i wiedza o mediach, edytorska, nauczycielska
		specjalnościowy	
		specjalizacja	wszystkie
Nazwisko osoby prowadzącej (osób prowadzących)			
dr hab. Magdalena Kreft-Świetlik; dr hab. Barbara Zwolińska, profesor uczelni; dr Janusz Mosakowski; dr Agnieszka Friedrich; dr Sylwia Karpowicz-Słowikowska			
Formy zajęć, sposób ich realizacji i przypisana im liczba godzin		Liczba punktów ECTS	
Formy zajęć		4	
Wykład, Ćw. audytoryjne		Semestr 4	
Sposób realizacji zajęć		15 godzin - udział w wykładach;	
zajęcia on-line, zajęcia w sali dydaktycznej		30 godzin - udział w ćwiczeniach;	
Liczba godzin		25 godzin - samodzielne studiowanie literatury i przygotowanie do zajęć oraz kolokwium wraz z kolokwium;	
Ćw. audytoryjne: 30 godz., Wykład: 15 godz.		30 godzin - przygotowanie do egzaminu wraz z egzaminem.	
		Razem: 100 godzin = 4 ECTS.	
Termin realizacji przedmiotu			
2023/2024 letni			
Status przedmiotu		Język wykładowy	
obowiązkowy		polski	
Metody dydaktyczne		Forma i sposób zaliczenia oraz podstawowe kryteria oceny lub wymagania egzaminacyjne	
- Analiza tekstów z dyskusją		Sposób zaliczenia	
- Wykład problemowy		- Zaliczenie na ocenę	
		- Egzamin	
		Formy zaliczenia	
		- egzamin ustny	
		- kolokwium	
		Podstawowe kryteria oceny	

Student otrzymuje zaliczenie na podstawie:

Wykład

- wiedza wyniesiona z wykładów zostanie sprawdzona podczas egzaminu osobnym pytaniem dotyczącym ich treści;

Ćwiczenia:

- przygotowania się do zajęć i aktywnego uczestnictwa w nich przez cały semestr (50%),
- oceny z pisemnego sprawdzianu znajomości lektur w zakresie wskazanym przez Prowadzącego na początku semestru (50%);

Egzamin ustny:

- polega na udzieleniu odpowiedzi na 2 wybrane losowo pytania (z puli, jaką na początku semestru może przekazać studentom Prowadzący zajęcia). Jedno pytanie dotyczy kwestii objaśnianych na wykładach, drugie pytanie odnosi się bezpośrednio do tekstów dzieł literackich studiowanej epoki oraz opracowań historycznoliterackich.

Sposób weryfikacji założonych efektów uczenia się

zakładany efekt uczenia się	Analiza tekstów z dyskusją	Kolokwium	Egzamin
	Wiedza		
K_W01	+	+	+
K_W02	+	+	+
	Umiejętności		
K_U01	+	+	+
K_U03	+	+	+
K_U05	+	+	+
	Kompetencje społeczne		
K_K01	+	+	+

Określenie przedmiotów wprowadzających wraz z wymogami wstępnymi**A. Wymagania formalne**

Wymaga się ukończenia przedmiotów historyczno-literackich z poprzednich semestrów, chyba że Prowadzący zdecyduje inaczej.

B. Wymagania wstępne

Umiejętność analizy i interpretacji dzieł literackich, wiedza na temat historii literatury polskiej i literatury powszechnej okresów poprzedzających omawianą epokę literacką.

W przypadku studentów z zagranicy konieczna jest znajomość języka polskiego w stopniu umożliwiającym zrozumienie treści prezentowanych podczas zajęć i aktywny w nich udział.

Cele kształcenia

Celem przedmiotu jest zapoznanie studentów ze światopoglądem okresu pozytywizmu i jego osiągnięciami literackimi. Zajęcia przynoszą szeroki przegląd wybranych tematów i postaw, idei oraz kontekstów, wielkich bohaterów literackich i twórców epoki, a także uprawianych gatunków.

Rezultatem ma być również doskonalenie praktycznej umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich.

Treści programowe**A. Problematyka wykładu:**

- terminologia i chronologia okresu; pozytywizm jako okres literacki; pozytywizm w badaniach historycznoliterackich;
- najważniejsze wydarzenia polityczne, historyczne, kulturowe i in., mające wpływ na charakter generacji; powstanie styczniowe 1863 r.; pokolenie „Szkoły Głównej”;
- pozytywizm jako kierunek filozoficzny; recepcja zachodnioeuropejskiej myśli filozoficznej i społecznej w Polsce (H. Buckle, H. Spencer, J. S. Mill, H. Taine, K. Darwin, E. Renan i in.);
- światopogląd pozytywistyczny; wewnętrzna ewolucja światopoglądowa epoki (scjentyzm, monizm przyrodniczy, determinizm, ewolucjonizm, utylitaryzm, praktycyzm, legalizm a lojalizm, praca organiczna i praca u podstaw i in.);
- programy ideowe i światopoglądowe po 1864 r.; najważniejsze hasła i „przekłète problemy” epoki;
- „pozytywizm warszawski”; czasopisma warszawskie i rozwój prasy; spór „młodych” ze „starymi”;
- programy i dyskusje literackie; publicystyka;
- rozwój prozy realistycznej; od realizmu tendencyjnego po realizm dojrzały; naturalizm;
- powstawanie i różnicowanie nowych gatunków literackich; krytyka literacka;
- sytuacja społeczno-polityczna oraz rozwój literatury w zaborze pruskim i austriackim;
- teatr, muzyka, malarstwo drugiej połowy XIX w.

B. Problematyka ćwiczeń:

- analiza i interpretacja dzieł literatury pozytywistycznej wybranych z listy lektur przez Prowadzącego, z uwzględnieniem problematyki pojawiającej się na wykładach – ukazanie odbicia rozmaitych problemów epoki w powstających wówczas tekstach literackich (powieści, nowele, poezja „czasów niepoetyckich”, publicystyka); mowa ezopowa; realizm tendencyjny, dojrzały, naturalizm; poetyka powieści dojrzałego realizmu; powieść historyczna; kontekst społeczny, filozoficzny, psychologiczny, biograficzny utworów; symbolika, tematy i motywy; dramaty i teatr; związki z literaturą zachodnioeuropejską; charakterystyka stylu najwybitniejszych pisarzy.

Wykaz literatury

Każdorazowo na początku semestru Prowadzący ustala zakres lektur wymaganych do zaliczenia przedmiotu i do egzaminu.

A. Literatura wymagana do ostatecznego zaliczenia zajęć (zdania egzaminu):

A.1. wykorzystywana podczas zajęć:

- Adam Asnyk, Poezje zebrane ze wstępem Z. Mocarskiej-Tycowej, Toruń 1995 (wybrane utwory).
- Michał Bałucki, Grube ryby (wydanie Biblioteki Narodowej [BN]).
- Adolf Dygasiński, Beldonek oraz Wilk, psy i ludzie.
- Maria Konopnicka, Nowele: Martwa natura, Banasiowa, Na werendzie, Nasza szkapka, Panna Florentyna, Obrazki więzienne, Jak Suzin zginął, Na normandzkim brzegu.
- Maria Konopnicka, Poezje w opracowaniu A. Brodzkiej (wybrane utwory).
- Jan Lam, Wielki świat Capowic.
- Eliza Orzeszkowa, Nad Niemnem (BN), Marta, Dziurdziowie lub Cham, Meir Ezofowicz. Nowele: Hekuba (z tomu Gloria victis), Ognia, W zimowy wieczór.
- Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu w oprac. J. Kulczyckiej-Saloni (BN): wstęp oraz artykuły: E. Orzeszkowa, Kilka uwag nad powieścią, O powieściach T. T. Jeża z rzutem oka na powieść w ogóle; A. Świętochowski, Pleśń społeczna i literacka; P. Chmielowski, Utylitaryzm w literaturze, Młode siły; B. Prus, Słowo o krytyce pozytywnej; H. Sienkiewicz, O naturalizmie w powieści, O powieści historycznej; A. Sygietyński, Współczesna powieść we Francji, Nasz ruch powieściowy.
- Bolesław Prus, Kroniki (wybrane) (BN), Lalka (BN), Placówka (BN), Emancypantki, Faraon. Nowele: Ogród Saski, Lokator poddasza, Antek, Kamizelka, Pleśń świata, Cienie, Omyłka, Z legend dawnego Egiptu (BN).
- Henryk Sienkiewicz, Listy z podróży do Ameryki (wybrane), Ogniem i mieczem, Potop, Bez dogmatu, Quo vadis (BN). Nowele: Nikt nie jest prorokiem między swymi, Stary sługa, Szkice węglem, Jamioł, Za chlebem, Latarnik, Sachem, Legenda żeglarska, Organista z Ponikły (BN).
- Aleksander Świętochowski, Nowele: Chawa Rubin, Klub szachistów, Asbe (BN).

A.2. studiowana samodzielnie przez studenta:

- G. Borkowska, Pozytywiści i inni, Warszawa 1996.
- T. Bujnicki, Sienkiewiczza „Powieści z lat dawnych”. Studia, Kraków 1996.
- J. Cieślowski, Eliza Orzeszkowa „Nad Niemnem”. Rozważania nad semiotyką mitów religijnych, „Pamiętnik Literacki” 1969, z. 2.
- E. Jankowski, Eliza Orzeszkowa, Warszawa 1964 lub wyd. następne.
- J. Krzyżanowski, Twórczość Henryka Sienkiewicza (rozdz.: Quo vadis, Powieści współczesne), Warszawa 1970.
- J. Kulczycka-Saloni, D. Knysz-Rudzka, E. Paczoska, Naturalizm i naturalści w Polsce, Warszawa 1992.
- H. Markiewicz, „Lalka” Bolesława Prusa, Warszawa 1967 lub wyd. następne.
- H. Markiewicz, Pozytywizm, Warszawa 1999 (wyd. III zm. i rozsz.).
- A. Martuszevska, Poetyka polskiej powieści dojrzałego realizmu (1876-1895), Wrocław 1977.
- Obraz literatury polskiej. Seria 4. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu. Pod red. H. Markiewicza, J. Kulczyckiej-Saloni, Z. Żabickiego. T. 1: Maria Konopnicka. T. 2: Eliza Orzeszkowa. T. 3: Teatr polski a literatura w latach 1864-1890. T. 4: Adolf Dygasiński, Warszawa 1965-1969.
- E. Pieścikowski, „Emancypantki” Bolesława Prusa (wybrane fragm.), Warszawa 1970.
- Z. Szwejkowski, Twórczość Bolesława Prusa. T. 1-2, Warszawa 1972 (wyd. II).
- J. Tomkowski, Mój pozytywizm, Warszawa 1993.
- „Znak” 1996, nr 2: Dziedzictwo pozytywizmu.

B. Literatura uzupełniająca:

B.1. Teksty literackie:

- Michał Bałucki, Pan burmistrz z Pipidówki.
- Józef Bliziński, Komedia w oprac. J. Pocięchy, Kraków 1967.
- Dramat mieszczański epoki pozytywizmu warszawskiego. Zygmunt Sarnecki, Edward Lubowski, Kazimierz Zalewski. Oprac. T. Sivert, Wrocław 1953.
- Iskry z popiołów. Zapomniane opowiadania polskie XIX wieku. S. 1-2, oprac. J. W. Gomulicki, Warszawa 1958-1960.
- Maria Konopnicka, Pan Balcer w Brazylii, Utwory dla dzieci.
- Jan Lam, Głowy do pozłoty, Wybór kronik w oprac. S. Frybesa.
- Eliza Orzeszkowa, Z różnych sfer (t. I-III), Argonauci.
- Bolesław Prus, Literackie notatki o kompozycji (wybrane fragmenty), wstęp, wybór, opracowanie A. Martuszevska, Gdańsk 2010.
- Henryk Sienkiewicz, Rodzina Połanieckich, Krzyżacy.
- Antoni Sygietyński, Na skałach Calvados.
- Adam Szymański, Szkice (wybrane teksty), wstęp i oprac. B. Burdziej, Kraków 1998.
- Aleksander Świętochowski, Dumania pesymisty, Dusze nieśmiertelne, Liberum veto t. 1-2, Wspomnienia w oprac. S. Sandlera, Wrocław 1966.

B.2. Opracowania:

- J. Bachórz, Spotkania z „Lalką”. Mendel studiów i szkiców o powieści Bolesława Prusa. Gdańsk 2010.

- A. Brodzka, Maria Konopnicka, Warszawa 1961 i wyd. nast.
- Droga do niepodległości czy program defensywny? Praca organiczna – programy i motywy. Wybór i oprac. T. Kizwalter i J. Skowronek, Warszawa 1980.
- Filozofia i myśl społeczna w latach 1865-1895. Wybór i oprac. A. Hochfeldowa i B. Skarga, t. 1-2, Warszawa 1980.
- „Lalka” i inne. Studia w stulecie polskiej powieści realistycznej, pod red. J. Bachórza i M. Głowińskiego, Warszawa 1992.
- Z. Mocarcka-Tycowa, Wybory i konieczności. Poezja Asnyka wobec gustów estetycznych i najważniejszych pytań swoich czasów, Toruń 1990.
- Nowe stulecie trójcy powieściopisarzy, pod red. A. Z. Makowieckiego, Warszawa 1992.
- Przełom antypozytywistyczny w polskiej świadomości kulturowej końca XIX wieku, pod red. T. Bujnickiego i J. Maciejewskiego, Wrocław 1986.
- A. Romanowski, Pozytywizm na Litwie. Polskie życie kulturalne na ziemiach litewsko-białorusko-inflanckich w latach 1864-1904, Kraków 2003.

Kierunkowe efekty uczenia się	Wiedza
K_W01, K_W02 K_U01, K_U03, K_U05 K_K01	Wiedza K_W01, K_W02 Student: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi scharakteryzować okres pozytywizmu w literaturze polskiej, opisać światopogląd epoki, wymienić główne idee, prądy i pojęcia z nią związane, opisać przebieg i przemiany okresu (K_W01, K_W02), • potrafi przybliżyć przedstawicieli najważniejszych nurtów, obozów, tendencji i postaw, obecnych w społecznym i literackim życiu publicznym (K_W01, K_W02), • posiada informacje potrzebne do ukazania sylwetek najważniejszych twórców literatury okresu pozytywizmu, ich dzieł, podejmowanej przez nich problematyki oraz charakterystyki ich stylu (K_W01, K_W02), • ma wiedzę na temat życia polityczno-społeczno-kulturalnego i literatury na ziemiach trzech zaborów (K_W01, K_W02), • potrafi określić miejsce literatury pozytywizmu w związku z literaturą poprzednich epok (szczególnie romantyzmu) oraz kolejnych generacji (np. modernizmu), jak również jej miejsce na tle literatury powszechnej (K_W01, K_W02), • omawia przemiany realizmu, a także uprawiane w drugiej połowie XIX wieku rodzaje i gatunki literackie, z uwzględnieniem różnicujących się i nowo powstających (K_W01, K_W02), • umie ukazać zależność literatury od sytuacji społeczno-polityczno-ekonomiczno-kulturowej (K_W01, K_W02), • zdobywa doświadczenie interpretacji i reinterpretacji nie tylko tekstów literatury, ale i wszelkich dzieł kultury i przekazów językowych; potrafi prawidłowo odczytać fragmenty tekstów o podwójnym znaczeniu (mowa ezopowa) (K_W01, K_W02).
	Umiejętności K_U01, K_U03, K_U05 Student: <ul style="list-style-type: none"> • korzysta z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł tekstów literackich oraz opracowań naukowych, bibliografii i słowników; (K_U01); • opracowuje zagadnienia dotyczące literatury omawianego okresu, samodzielnie zdobywa wiedzę stanowiącą podstawę do zajęć; (K_U01, K_U03); • w praktyce stosuje nabytą wiedzę z zakresu historii literatury polskiej i powszechnej oraz poetyki i teorii literatury; (K_U03); • posługuje się terminami z zakresu historii i teorii literatury, pracując z tekstami pozytywistycznymi; (K_U01, K_U03); • odróżnia rozmaite formy wypowiedzi, potrafi przygotować krótką wypowiedź ustną na zadany temat związany z literaturą pozytywizmu oraz wypowiedź interpretacyjną, a także odpowiedzieć pisemnie na podane w sprawdzianie zagadnienia; (K_U03, K_U05); • zabiera głos w dyskusji w grupie, dowodzi, argumentuje, porównuje, polemizuje i formułuje sądy na temat często kontrowersyjnych i niejednoznacznych postaw bohaterów literackich i omawianych problemów, wykorzystując przy tym swe doświadczenie i obserwacje natury społecznej i psychologicznej; (K_U01, K_U03); • doskonali umiejętność notowania, szybkiego czytania, gromadzenia materiałów do studiów, planowania pracy oraz wykonuje prace pisemne o różnej treści, przeznaczeniu i obszerności; (K_U01, K_U03, K_U05).
	Kompetencje społeczne (postawy) K_K01 Student: <ul style="list-style-type: none"> • umie pracować samodzielnie i współpracować z innymi, potrafi dokształcać się

samodzielnie, sięgać po dodatkowe lektury, podejmować własne zadania badawcze w zakresie literatury pozytywizmu (K_K01),

- poszerza horyzonty i pogłębia świadomość wagi dziedzictwa kulturowego XIX wieku i związków przedstawicieli tej epoki z kolejnymi generacjami (K_K01),
- zdobywając wiedzę o prospołecznych postawach pokolenia drugiej połowy XIX wieku, obserwuje proces kształtowania się świadomości i postaw obywatelskich oraz korzeni obecnych postaw społecznych i patriotycznych (K_K01),
- zdobywa wiedzę na temat źródeł współczesnych sobie zjawisk i postaw (feminizm a problematyka emancypacji kobiet w omawianym okresie, problematyka antysemityzmu, lęk przed cywilizacją techniczną i globalizacją), jest gotów do poszerzenia i zmiany poglądów (K_K01),
- dostrzega i obejmuje refleksją dylematy polityczne, społeczne i historyczne, charakterystyczne dla studiowanej epoki (np. patriotyzm, zdrada, lojalizm, metody walki), a powracające również w kolejnych dekadach i dyskusjach pokoleniowych (K_K01),
- dostrzega znaczenie obecności tak arcydzieł, jak i dzieł pisarzy minorum gentium oraz utworów literatury popularnej w całokształcie literatury ojczyznej (K_K01).

Kontakt

magdalena.kreft-swietlik@ug.edu.pl